

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa

Ad Mentem Præcipuorum Theologorum & Canonistarum, per Casus
practicos exposita, nunc quartò ab ipso Authore revisa ... & in 4. Tomulos
sic divisa, ut pro libitu in duas aut 4. Partes commodè compingi possit

Per XXXVI. Casus Exhibens Materiam de Conscientiâ, Legibus, Peccatis,
Fide, Spe, Charitate, Jure & Justitiâ

Jansen, Leonard

Coloniæ Agrippinæ, 1752

VD18 13475452-001

Casus II. De Conscientia dubia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39804

7. Gravius peccant qui certò aut clarè cognoscunt peccati malitiam quàm qui eam cognoscunt obscurè tantùm vel dubiè ; quia sicut si malitia nullo modo sit cognita, etiam nulla contrahitur ; sic si minùs sit cognita, minor contrahitur.

8. Monendi à parochis sunt parentes, ne pueris, ut eos ab actione aliqua de se non malâ aut solùm venialiter malâ deterreant, facillè dicant, illam actionem esse grave peccatum, vel mereri infernum ; ne pueri post plenum rationis usum, apprehendentes in tali actione gravem malitiam, eam agendo etiam incurrant. Reliqua satis constant ex dictis.

CASUS II.

De Conscientia dubia.

Baldus variis angitur dubiis, 1. Quoties argumenta fidei pro & contra excutit, putat se dubitasse in fide. 2. Et ignorat, quid sit dubium juris & facti. 3. Quale peccatum sit agere cum conscientia dubia. 4. An in dubio juris & facti semper teneatur sequi tutiora, 5. 6. 7. An in dubio extra materiam iustitia melior sit conditio possidentis. 8. Qua pars possideat. 9. Dubitat an lex existat, an sit promulgata, vel abrogata ; an hac vel illa consuetudo habeat vim legis ; an votum emiseric, vel voto emisso satisfecerit ; an Horas recitaverit, an cum debita intentione ; an dispensatio vel absolutio à censuris sit valida. 10. Anculpabiliter occiderit. 11. Percussit hominem dubitans, an esset Clericus. 12. An mortale admiserit, vel admissum sit legitime confessus. 13. An habeat etatem necessariam ad jejunium

nium & sacros Ordines. 14. An per sonitum duodecima nocturna dies jejunii transierit, & carnes comedere possit, vel e contra. 15. An mediam noctem cœnando excefferit, ideòque altero die nequeat celebrare. 16. An voverit sub mortali, an veniali, an calicem aureum vel argenteum, sum ante vel post pubertatem. Pro resolut.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit dubium? 1.

R. 1. Dubium est suspensio intellectûs non potentis se determinare pro alterutrâ parte contradictionis, adeòque dubium non est propriè apprehensio utriusque partis oppositæ, aliàs enim in rebus fidei pro & contra inquirens dubitaret voluntariè in fide, quod nemo dicit; neque est necessariò judicium de insufficientiâ, & incertitudine motivi. Quamvis plerumque ejusmodi judicium adsit, aut talis dispositio animi, quâ ita in rem propositam ferimur ut saltem virtualiter eam reputemus esse incertam. Si intellectus sit suspensus ex defectu sufficientis motivi ad judicandum, dicitur dubius negativè; si sit suspensus ex eo, quod pro & contrâ habeat gravia motiva, dicitur dubius positivè.

2. Dubium aliud est Juris, aliud facti. *Juris* 2. est, quando dubitatur de licentia actionis ponendæ, de obligatione legis, aut consuetudinis, vel etiam, ut plures volunt, de valore actûs. *Dubium facti* est, quando dubitatur de aliis quàm de his, v. g. an aliquid sit factum, an Horæ recitatæ, an recta intentio adhibita, an peccatum admissum, an lex violata, an votum emissum &c. Utrumque dubium potest esse vel practicum, vel speculativum: si dubites in genere, an hæc vel ista lex obliget, habes dubium juris speculativum; si dubites, an certa lex te hic & nunc obliget, habes dubium juris practicum.

QUÆR.

QUÆR. II. An & qualiter peccet, qui agit cum conscientia dubia?

3. R. Qui agit cum conscientia practicè dubia, hoc est, qui non habet dictamen ultimum certum, vel saltem excludens omnem prudentem formidinem, ne actio hinc & nunc ponenda fortè sit illicita, peccat illo genere peccati, de quo dubitat. Ratio est, quia talis sic est constitutus, ut virtualiter dicat, quamvis dubitem, an hæc vel illa actio mihi sit prohibita, tamen volo eam facere, ideoque quantum est in se, contemnit legem: quòd si dubium practicum oriatur ex dubio speculativo, v. g. dubitas an hodie tenearis jejunare, eo quòd dubites, an hodie jejunium sit præceptum, debes primò diligenter inquirere in præceptum, inspicendo calendarium, interrogando alios: si adhibita sufficienti diligentia præceptum nullum reperias, poteris te resolvere pro libertate, ut statim dicam, nec tunc agis ex conscientia dubia, sed ex practicè certâ, v. g. hac: *Lex invincibiliter ignorata non obligat, hæc lex, si fortè est, ignoratur à me invincibiliter, ergo.*

4. QUÆR. III. An & qualiter in dubio, quod post diligens examen resolvere non possum, tenear sequi quod est tutius? tutius autem hinc vocatur, quod magis removet à periculo omnis peccati etiam materialis: sic si dubites an hodie obligeris jejunare, tutius est jejunare, quia si jejunes, ne quidem peccas materialiter; si verò non jejunes, potes peccare saltem materialiter, quia jejunium fortè est præceptum.

R. Cum communi contra Wendrochium, Jul. Mercorum, Vinc. Baron, Girken & paucos alios, in dubio non semper esse obligationem ad partem tutiorem,

Pro-

Probatur 1. Quia ipsa Ecclesia dispensat in Matrimonio rato contra sententiam tutiorem S. Bonavent. & Scoti, item in votis solennibus contra tutiorem D. Th.

2. Miles dubius de justitia belli potest bellare juxta c. quid culpatur. 23. q. 1. cum tamen non bellare esset tutius.

3. In dubio, an ager, quem bona fide teneo, sit meus, non teneor eum dimittere, etsi hoc foret tutius: item in dubio, an actus à Superiore præceptus sit licitus, possum obedire, quamvis tutius esset deprecari.

4. Alexander VIII. damnavit hanc 3. propositionem: Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam, sed probabilissima sæpe est minus tuta, qualis est v. g. ea, quæ communiter docetur non esse obligationem statim pœnitendi post admissum mortale, cum tamen statim pœnitere sit tutius.

5. Certum est, quod tutò & prudenter sequatur sententiam communem, sed quod non sit obligatio in dubio semper sequendi tutiora, est communis & ferè omnium sententia contra paucos, ut videre est apud Teril. hic q. 22. Moya de opin. q. 6. § 2. & 3. & alios q. seq. citandos, ergo.

6. Lex semper sequendi tutiora esset onus intolerabile, quia ne quidem liceret sequi sententiam probabiliorem contra legem, quæ rationes non tantum probant pro dubio facti ut aliqui volunt, sed etiam pro dubio juris, quando agitur de obligatione legis, ut patet consideranti, & dubium de existentia legis vel voti, est dubium facti, ergo tunc saltem non erit obligatio sequendi tutiora. Deinde certum est, quod lex non sufficienter promulga-

B

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. I.

mulga-

mulgata & invincibiliter ignorata non obliget, sed lex sequendi semper tutiora in dubio juris non est sufficienter promulgata, cum Doctissimi post studiosissimam inquisitionem eam existere negent, ergo. Jam dicta intellige de dubio negativo, nam in dubio positivo, in quo habetur grave motivum pro utraque contradictionis parte, possum eligere quamlibet partem etiam minus probabilem, exceptis quibusdam materiis, in quibus ne quidem probabilior, sed semper tutior sequenda est, ut dicam *Cas. seq.* Dum vero Canones & SS. Patres volunt in dubiis tutiora esse sequenda vel loquuntur de dubio practico, aut de certis tantum materiis, vel id tantum astruunt per modum convenientiæ, non per modum regulæ universaliter obligantis.

5. QUÆR. IV. An axioma juris: *in dubio melior est conditio possidentis*, non tantum teneat in materia justitiæ, ut fatentur ferè omnes, sed etiam in materia aliarum virtutum?

R. Affirmativè. *Henriq. Suar. Filliut. Martine. tom. 1. moral. c. 1. q. 9. n. 3. Sanch. l. 1. mor. c. 10. Tamb. Sporer n. 75. & plures apud La Croix lib. 1. n. 502. Salas p. 2. t. 8. d. un. sect. 18. n. 166. Mezger de consc. disp. 12. a. 3. n. 10. Herinx, Joan. à S. Thom. d. 12. a. 4. n. 8. Moya cit. q. 5. n. 11. Viva opusc. 2. q. 3. a. 4. Renz. part. 3. disp. 5. q. 1. a. 6.* Ratio est 1. Quia ideo in materia juræ prævalet bonæ fidei possessor, quia ipsa possessio in dubio est aliqua præeminentia, ob quam possessor non debet privari re, nisi probetur esse non sua; item possessor est quasi reus, & alter, qui petit, est actor, in dubio autem favendum est reo secundum *Reg. jur. 154. ff. de reg. jur.* atque in materia aliarum virtutum libertas, quæ juxta *Reg.*

122. ff. de reg. jur. omnibus rebus est favorabilior, etiam sapius est in possessione contra legem, aut lex contra libertatem: sic in materia Religionis, si dubitem, an voverim, non obligor voto; è contra in materia obedientiæ si dubitem, an lex Superioris sit iusta, subditus tenetur obedire; in dubio, an valeat matrimonium bonâ fide jam contractum, teneor reddere debitum, ut habet *communissima*, sed non potest horum dari alia ratio, quam quòd libertas, Superior, & matrimonium sint in possessione sui juris, ergo. *Si dicas cum Fagn. in c. ne innitaris à n. 190.* possessio est tantum circa res, quarum potest haberi dominium, sed res, quarum potest haberi dominium, pertinent ad materiam iustitiæ, ergo. *Deinde*, ideo in materia iustitiæ melior est conditio possidentis, quia in dubio possessor præsumitur esse verus dominus, atqui præsumptio veri domini non tenet in materia aliarum virtutum, ergo. *Contra est*, etiam homo est suo modo dominus & possessor libertatis & innocentiae, nam dicitur quis dominus & possessor agri, beneficii, honoris, quamdiu nullum obstat factum, jura, leges, quæ dominium vel possessionem istam infirmant, tenet quippe hæc omnia tanquam sua, si non corporis, saltem animi jurisque adminiculo suffultus, cur non ergo quis dici posset dominus & possessor innocentiae & libertatis, quando illa nullo contrario facto vel jure infirmantur? siquidem illa penes se habet jure naturæ contradita, ergo sicut in dubio est præsumptio pro possidente agrum, sic & in dubio an sit lex, est præsumptio pro libertate possidente, sive illam libertatis possessionem voces veram, sive minus strictè talem; sicut in criminalibus tamdiu est præsumptio pro Rei innocentia, quamdiu non probatur

nocens, sive illam præsumptionem vocēs possessionem innocentia, sive non, est cavillatio de nomine, & in dubio favendum esse possessori, est æquitatis naturalis, quæ tam in-quàm extra materiam justitiæ locum habere debet.

6. 2. Illud est in possessione & præminentia, pro pro quo est præsumptio juris, sed in dubio an existat lex, votum, juramentum &c. præsumptio est pro libertate, nam libertas ante dubium de lege erat certa, contra certam autem libertatem non prævalet lex dubia, & existentia legis vel voti est quid facti, quod non præsumitur.

3. In dubio possum retinere agrum bonâ fide possessum, etsi sit periculum materialis injustitiæ, ergo quando libertas est in possessione, possum stare pro libertate cum periculo peccandi materialiter contra legem; non enim est minor obligatio vitandi periculum peccati contra justitiam, quàm contra alias virtutes.

Dices 1. Ideo in materia justitiæ possessio in dubio favet possessori quia facit præsumptionem de veritate, puta quòd possessor sit verus Dominus rei possessæ, cum ordinariè, qui possidet, rem suam possideat, eò quòd res non solet tradi & relinqui nisi vero domino; atqui in materia aliarum virtutum possessio regulariter non facit præsumptionem de veritate pro parte quæ possidet: ergo. *Prob. min.* qui dubitat v. g. an sonuerit duodecima nocturna ante diem Veneris, & per consequens an adhuc possit comedere carnes, quamvis sit in possessione suæ libertatis, illa tamen possessio non dat ei præsumptionem de rei veritate, id est, quòd potius non sonuerit duodecima, quàm sonuerit, & consequenter quòd possit potius comedere, quàm

quàm non comedere carnes. Ecce præcipuum partis adv. fundamentum.

Confirm. Vel enim libertas physica possidet contra legem, vel moralis; non physica, hæc enim maneret quamvis lex contraria agnosceretur, & tamen tunc non possideret contra legem; nec moralis, nam de hac ipsa dubitatur an adsit quando dubitatur de lege, ergo hæc non est in certâ possessione contra legem.

¶. IV. Maj Nam etiam in materiâ justitiæ possessio non semper facit præsumptionem de veritate, quòd possessor v. g. sit magis dominus agri, quàm non possidens; posito enim casu, quòd ager quem possides, sit æque vel magis probabiliter non tuus, sed Petri; adhuc tibi favet lex justitiæ, & neque in foro in-neque externo teneris restituere agrum, quia æquitas naturalis non permittit ut de certâ agri possessione ejiciatis propter jus Petri incertum, etsi forsitan probabilius aut æque probabile: ergo melior conditio possidentis non semper fundatur in præsumptione veritatis; quod adhuc clariùs patet in dubio delicti, in quo semper favetur Reo, quamvis forsitan sit major præsumptio veritatis contra quàm pro Reo; & alia hujus ratio dari non potest, quàm quòd Reus sit in certâ possessione innocentia, famæ & vitæ, quâ eum privari ob delictum incertum vetat æquitas naturalis. Ergo cum homo, non minùs sit dominus & possessor libertatis suæ, quàm famæ & innocentia, æquitas naturalis pariter exigit, ut per superveniens dubium de lege, hac possessione non privetur.

¶. I. Ad Confirm. Idem solvendum esse omnibus circa possessionem libertatis in materiâ justitiæ.

¶. 2. Possidere libertatem physicam ob rationem

nem jam datam. Et certè sicut possessor agri, non obstante dubio speculativo, quòd ager fortè non sit suus, adhuc sibi format conscientiam practicè certam quòd non teneatur restituere agrum, sic in dubio an existat lex, sum practicè certus, quòd non obliget lege quamvis fortè existat lex.

Dices 2. In materia justitiæ lis est inter hominem & hominem, in materia aliarum virtutum lis est inter hominem, & legem Dei, ergo meritò favendum est Deo, sicut in dubio favetur Ecclesiæ, matrimonio, doti & aliis causis piis. *R.* In materia justitiæ etiam lis est de lege Dei, quæ præcipit, non retinere rem alienam invito domino; & tamen in dubio possessor eam retinere potest cum periculo materialis injustitiæ, ergo in materia aliarum virtutum etiam stari potest pro libertate possidente cum periculo peccandi materialiter contra legem. Quòd in dubio favendum sit causæ piæ, habetur ex lege positivâ Ecclesiæ, quòd verò in dubio semper sit eligendum tutius seu standum pro lege contra libertatem, nullâ lege probari potest.

7. Instabis 1. In dubio obediendum est Superiori Deus est omnium superior & est in possessione juris præcipiendi. *2.* Lex naturalis & divina est æterna, ergo antecedit & possidet contra libertatem humanam.

R. 1. Retorquendo. Lex justitiæ est naturalis & divina, ergo in dubio tenetur possessor Deo obedire, & agrum restituere; item lex justitiæ est æterna & prior, ergo possidet contra possessorem agri.

R. 2. In dubio, an sit vel non sit lex, obediendum est Superiori N. in dubio, an lex jam existens sit justa, obediendum est superiori, C. nat

tunc lex est in possessione, & non aliàs. *Ad 2.* Lex naturalis & divina existens & sufficienter promulgata est in possessione contra libertatem C. non existens aut non sufficienter promulgata, ideòque inculpabiliter ignorata, veluti hæc, est in possessione contra libertatem N. Idem adversarii coguntur respondere de possessore in materia justitiæ, in quam præcipua eorum argumenta evidenter retorqueri possunt.

QUÆR. V. Quæ pars sit in possessione?

8.

R. Illa est in possessione, pro qua est præsumptio juris, seu quæ onus probandi in aliam rejicit. Pro illa autem est præsumptio, quæ vel est certa, vel est prior, vel saltem magis favorabilis dubitanti: v. g. dubitas post diligens examen de existentia legis, voti aut juramenti, vel de essentiali constitutivo aut requisito legis, putà an lex sit promulgata, usu recepta, an consuetudo habeat vim legis; non obligaris voto, lege, aut consuetudine, quia libertas est in possessione; nam ante dubium de lege, vel voto certò eras liber à lege & voto, ergo tibi probari debet, quòd existat lex vel votum, neque certa libertas tollitur per legem dubiam. Econtra si certus sis existere legem, votum, vel juramentum, & dubites, an lex cesset, an voto satisfeceris, vel ab eo sufficienter excusatus sis; possessio est pro lege, voto, aut juramento, quia lex, votum, juramentum sunt certa, solutio autem, & excusatio incerta, & dubia; debito autem certo non satisfit per solutionem vel excusationem incertam. *Suar. de leg. l. 6. c. 8. n. 7. Mezg. l. c.* quid verò tenendum sit si lex sit certa, & impletio legis solùm sit probabilis, dicam *Cas. 5. n. 18.*

B 4

QUÆR.

9. QUÆR. VI. Quid in dubio facti?

10. *u.* Observanda est regula apud omnes recepta teste *Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 30. Factum in dubio non præsumitur, sed demonstrari debet, leg. in bello §. facta ff. de captivis.* Si tamen principale factum sit certum, & dubitetur tantum de accessorio, quod de jure faciendum erat, vel fieri solet, tale accessorium præsumitur: v. g. orasti horas, audivisti Missam, explèsti pœnitentiam, sed dubitas, an cum debita in- & attentione; es confessus, & dubitas, an cum sufficiente examine vel proposito: in his omnibus accessorium præsumitur; & generaliter quando omnia externa in confessione, oratione, promissione & similibus posita sunt, actus interni in dubio præsumuntur, etiam ex hoc capite, quia in dubio standum est pro valore actus, ideòque dispensatio, absolutio à censuris vel reservatis in dubio censentur valida, & hæc præsumptio fortior est, quàm possessio legis contrariæ. *Dian. p. 4. r. 3. res. 45. § 46.* Si ipsum factum principale sit dubium, hoc ipsum nunquam præsumitur, excepto solo dubio commissi homicidii, in quo dubitans censetur irregularis in foro tam in quàm externo, sic enim statuitur in *c. significasti § c. penult. de homic.*

11. QUÆR. VII. Quæ hic ulterius pro praxi deducenda?

u. Seqq. 1. Si percussisti hominem, quem timebas esse clericum, si ex post adhibitâ diligentiam non possis rescire, an sit clericus, vel laicus, in animo quidem es sacrilegus, non tamen quòad incurrendam excommunicationem: item suscepisti sacros Ordines cum dubio de sufficientia ætatis, teneris quidem abstinere ab usu Ordinum, usque dum ætatem certè consecutus fueris, non tamen
es su-

es suspensus, nisi constet tibi revera ætatem legitimam defuisse, quia delicta consummata & inde consequens pœna in dubio præsumi non debent, odia enim restringi, favores convenit ampliari. reg. 1. Jur. in 6.

2. Si dubites, an admiseris mortale, & per consequens, an tenearis illud confiteri, ex communi sententiâ & maximè propter autoritatem antiquorum ferè omnium teneris confiteri, quamvis oppositum etiam sit probabile, eò quòd delicta non præsumantur, & in dubio absolvendus sit reus vel maximè tunc, quando crimen ne quidem probabiliter probari potest. *Vid. cas. 97. n. 23.*

3. In dubio, an quis expleverit annum viginti unum primum, si post accuratam inquisitionem dubium vincere non possit, non tenetur jejunare, quia libertas est in possessione, & mutatio ætatis, quæ est aliquid facti, non præsumitur, ideòque in tali dubio Subdiaconatum suscipere non poterit.

4. In dubio, an dies jejunii per sonitum duodecimæ nocturnæ transierit, non potes comedere carnes, quia dies jejunii est in possessione, certum enim est, diem jejunii extitisse, & incertum est, an transierit; è contra, si dubites, an dies jejunii cœperit, possessio est pro die libero, & mutatio temporis est quid facti, quod non præsumitur.

5. Sacerdos, qui dubitat, an mediam noctem cœnando excesserit, juxta *Laym. n. 36.* potest altero die etiam ex sola devotione celebrare, eò quòd pia mater Ecclesia non sit censenda tam strictè obligare in dubio: ego id verum judico, si adsit aliqua causa celebrandi, etsi non omnino gravis.

6. Si vovisti, & dubites, an sub veniali, an sub mortali, an calicem aureum, an argenteum, an religionem in genere, an in specie, & generaliter,

si dubites de modo contractæ obligationis, tunc præsumitur id, quod minus est, & favorabilius, nisi sit præsumptio fortior in oppositum.

7. In dubio, an votum emissum sit in pubertate, potest pater vel tutor illud irritare, tum quia mutatio ætatis non præsumitur, tum quia Superior in dubio non est spoliandus suo jure & autoritate. Plura alia dubia circa leges *V. cas. 5. n. 18.* circa obligationem restituendi *cas. 38. n. 18.* circa vota *cas. 68. q. 3. cas. 69. q. 2.*

C A S U S III.

De Conscientia probabili.

Cato Theologus interrogatur 1. Quid sit opinio probabilis in- & extrinsecè. 2. Quoad se, & quoad nos; tenuiter, certo & probabiliter probabilis. 3. An ex hoc sit verè probabilis, quòd doceatur ab uno Recentiore. 4. An una opinio possit esse alterà probabilior, vel equè probabilis. 5. Que vocetur tutior. 6. An liceat sequi tenuiter, dubiè vel probabiliter probabilem. 7. An liceat sequi minùs tutam circa valorem Sacramenti, aut in periculo realis damni. 8. An minùs probabilem sequi possit Judex. 9. Advocatus. 10. An Medici, Chirurghi. 11. An saltem id liceat in aliis materiis. 12. An Superior possit præcipere secundùm sententiam minùs probabilem, & an subditus teneatur obedire. 13. & seqq. Qualiter hic solvenda opposita. 18. An liceat sequi sententiam à Sede Pontificià censuratam. 19. An alienam contra propriam. 20. An subditus contra propriam teneatur obedire. 21. An secundùm alienam liceat consulere in privatis & publicis. 22. An liceat sequi hanc & oppositam. Pro meliori terminorum & casus intelligentia: Sup-